

Чжай Хуань
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ІНТЕРСУБ'ЄКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧИТЕЛЯ МУЗИКИ З ВОКАЛЬНО-ХОРОВИМ КОЛЕКТИВОМ

У статті розкриваються етапи експериментальної частини дослідження, пов'язаної з проблемою формування творчої інтерсуб'єктної взаємодії керівника з дитячим вокально-хоровим колективом.

Ключові слова: *етапи, творча інтерсуб'єктна взаємодія, керівник, вокально-хоровий колектив, перенесення педагогічного досвіду.*

Всесвітні освітньо-глобалізаційні процеси, зумовили стрімкий розвиток інформаційних технологій та їх інтеграцію на міжконтинентальному рівні з метою створення єдиної бази знань, спрямованої на творчу взаємодію і співробітництво, нарощування духовного потенціалу членів певного суспільства, обміну і запозичення культурно-освітніх та науково-технічних надбань у різних галузях.

У цьому контексті І. Зязюн акцентує увагу на тому, що: “Складність і неординарність нової суспільної формації вимагають глибокого теоретичного і прикладного осмислення проблем пов'язаних із стрімким поширенням сучасних інформаційних технологій в усіх сферах людської діяльності та їхнім впливом на трансформацію традиційної соціокультурної організації суспільства. Численні дослідження питань взаємодії суб'єктів у суспільстві, які все більше тяжіють до використання засобів віртуальної комунікації, свідчать про те, що зміст і ефективність різноманітних контактів багато в чому залежить від здатності їх учасників розуміти один одного і досягати взаєморозуміння. Це визначається переважно рівнем технічної грамотності й гуманітарної домінанти, психологічної та моральної адекватності кожної із взаємодіючих сторін” [2, 5].

У контексті нашого дослідження актуалізуються проблеми використання унікального українського вокально-хорового досвіду творчої взаємодії вчителя музики з дитячим вокально-хоровим колективом, а також запозичення його викладання і перенесення в умови загальноосвітніх шкіл Китаю. Цей творчий освітній діалог двох стародавніх культур, безумовно стає стратегічною основою прогресу суспільства і міжкультурної взаємодії суб'єктів освіти, фактором нарощування нових культурно-освітніх надбань.

Тому **метою** цієї **статті** є висвітлення ключових моментів експериментальної поетапної методики формування творчої інтерсуб'єктної взаємодії учителя музики з дитячим вокально-хоровим колективом, яка

ґрунтується на унікальних традиціях виховання співаків на Україні.

Під творчою взаємодією керівника з шкільним вокально-хоровим колективом відносно нашого дослідження ми розуміємо інтерсуб'єктну (від лат. *inter...* – префікс який має значення “поміж”, “між” і *subjectum* – підкладене; у розумінні відносно людини як носія певних властивостей, особистості) взаємодію в системі суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин вчителя-керівника з студентами (“викладач – студент” та “керівник дитячого вокально-хорового колективу – хорист”), де здійснюється постійний творчий взаємозв'язок, взаємовплив і взаємообмін навчальною вокально-хорознавчою інформацією. Творча взаємодія належить до активної творчої діяльності, де керівник здійснює перманентний моніторинг процесом музично-виконавської творчості, спрямований на духовне (внутрішнє) – збагачення колективу юних особистостей, взаємопов'язаних спільною метою, в досягненні певних результатів мотивованої творчої вокально-хорової діяльності.

Розглядаючи інтерсуб'єктну взаємодію майбутнього вчителя музики з дитячим вокально-хоровим колективом як творчий процес художньої комунікації ми повністю погоджуємось із Ю. Боровим відносно її трактування, а саме: “Художня комунікація – це здійснення інтелектуально-творчого взаємозв'язку автора й реципієнта, передача останньому художньої інформації, що містить певне відношення до світу, художню концепцію, стійкі ціннісні орієнтації. Опосередкованою ланкою цієї передачі є художній твір, а у виконавських мистецтвах (музика або театр) ще й виконавець” [1, с. 318]. Таким чином, вчитель музики уособлює в собі суб'єкта (педагога-комунікатора), що передає вербальну і музично-звукову інформацію, хормейстера-виконавця, що організовує, керує дитячим вокально-хоровим колективом (суб'єктами музичної освіти) і виконує музичні твори.

А. Петровський розглядає педагогічне спілкування (як і інші його види) як процес, в якому умовно можна виділити три сторони: *комунікативну* (передача інформації), *інтерактивну* (взаємодію) і *перцептивну* (взаємосприймання), що передбачає триєдину єдність і виступає як спосіб організації сумісно зацікавленого процесу навчальної діяльності учителя й учнів (відносно нашої проблеми творчого процесу вокально-хорового навчання і художнього виконання керівника вокально-хорового колективу і хористів) [5, с. 123]. Таким чином відбувається творча інтерсуб'єктна взаємодія учителя музики з дитячим вокально-хоровим колективом, яка має певний емоційний фон і відзначається художньо-змістовою характеристикою. Учитель музики в процесі вокально-хорового навчання

здійснює перманентний педагогічний моніторинг, ініціатором і лідером якого він є сам. Для забезпечення якості цього процесу і досягнення навчальної мети усі учасники цього процесу мають взаємодіяти та бути зацікавленими у кінцевому результаті.

Таким чином учитель музики виступає ще й як керівник – хормейстер, який має якісно володіти ключовими професійними компетенціями, а саме: соціально-полікультурними, хормейстерсько-педагогічними, організаційно-методичними, особистісно-фаховими, які належать до інтегрованих, є пріоритетними і спрямовані на перспективну професійну діяльність (Лінь Хай) [4].

Аналіз наукових першоджерел з проблеми дослідження та результати констатувального експерименту дали змогу розробити зміст і поетапну методичку дослідно-експериментальної роботи, що допоможе забезпечити студентів музично-педагогічних факультетів методичними засадами цього напрямку підготовки до роботи в школах Китаю та України.

Метою формувального етапу нашого дослідження стало визначення методичних засад, на основі яких ґрунтується хормейстерська підготовка майбутніх учителів музики і керівників вокально-хорових колективів, спрямована на ефективну творчу роботу з дитячими вокально-хоровими колективами за рахунок стимуляції особистісно-фахових взаємозалежних компонентів творчої інтрасуб'єктної взаємодії (орієнтаційно-мотиваційного, комунікативно-оцінного, виконавсько-творчого), які також утворюють інтегровану систему їх хормейстерської підготовки та забезпечують взаємодію з кожним з компонентів.

Враховуючи досвід наукових досліджень китайської дослідниці Лінь Хай [4], пов'язаний із визначенням методичних засад диригентсько-хорової підготовки студентів до роботи в школах Китаю та України, на формувальному етапі експерименту нами проводились такі заходи: акцентувалась увага на розширенні мотиваційної сфери і орієнтації китайських студентів у навчальному просторі: стимулювався інтерес до диригентсько-хорової діяльності (зокрема до роботи з дитячими вокально-хоровими колективами), розвивалась цілеспрямованість та потреби у фаховому самовдосконаленні; розвитку навчально-комунікативних навичок у процесі опанування різних форм роботи з дитячим хоровим колективом; розширення навчально-методичного та диригентсько-хорового, виконавсько-діяльнісного (хормейстерського) досвіду, актуалізації фахових знань; стимуляції творчого потенціалу, креативно-праксеологічних здібностей тощо). Особлива увага приділялась ефективним методикам формування інтрасуб'єктної взаємодії учасникам творчого процесу.

Для досягнення поставленої мети і підтвердження гіпотези були поставлені такі експериментальні завдання: виховувати учителя музики-хормейстера, носія і пропагандиста національної художньої культури; збагатити його хорознавчу базу знань та опанувати диригентсько-виконавські навички і вміння, що забезпечують якість взаємодії керівника з вихованцями в процесі творчого вокально-хорового виконавства; опанувати систему методів і методик виконавського підбору, аналізу, оцінювання, вивчення та художнього виконання хорових творів; вміти переносити основи вокально-хорової культури у різні форми виконавської майстерності (індивідуальні і колективні) та педагогічні загальноосвітні умови (Китаю і України); накопичити дитячий вокально-хоровий репертуару з творів різних жанрів і стилів.

На основі теоретичного аналізу літератури та результатів констатувального дослідження були визначені основні концептуальні положення методики формувального дослідження, які ґрунтувались на концептуальних положеннях суміжних галузей, що забезпечують диригентсько-хорову підготовку майбутнього вчителя музики (філософії освіти, дитячої вікової загальної та музичної педагогіки та психології, методичних і дидактичних засадах дитячого вокально-хорового мистецтва, дитячої творчості, значення музичного мистецтва в розвитку особистості, етнопедагогічні і етновиховані засади тощо). Ефективність підготовки цього напрямку музично-педагогічної освіти залежить від опанування всіх її структурних компонентів.

Методика формувального експерименту нашого дослідження здійснювався в три етапи (перший організаційно-адаптаційний, другий – усвідомлено-поглиблений; третій – аналітико-рефлексивний), що забезпечувало реалізацію мети та експериментальних завдань відповідно до логіки розвитку (формування) компонентів творчої інтерсуб'єктної взаємодії учителя музики з дитячим вокально-хоровим колективом, яка здійснюється у вищих музично-педагогічних закладах України.

На першому етапі – організаційно-адаптаційному проводились вступні бесіди про значення занять у хоровому класі для розвитку рівня професійної підготовки майбутнього учителя музики і керівника дитячого вокально-хорового колективу; консультації організаційно-ознайомлюючого напрямку: висвітлювались і розбирались різні організаційні питання (друкування хорової літератури, костюми тощо), з метою максимальної підтримки і педагогічного супроводу, особливо тих студентів, що до вступу в вищий музично-педагогічний заклад мали початкову музичну освіту і не мали досвіду диригентсько-хорового навчання. Найскладнішим, для цього

контингенту студентів, виявився початковий період перебування в вищому музично-педагогічному закладі протягом всього першого семестру (студенти I курсу). Поводилось ознайомлення студентів з навчальним репертуаром та принципами його підбору (відповідно до вокальних можливостей контингенту, рівнем професійної підготовки, відповідно до загальних сучасних професійних вимог вокально-хорової майстерності студентського хорового колективу). Особистісно орієнтований підхід давав змогу з'ясувати характер труднощів, недоречностей, що виникали, корегувати їх і по можливості скласти рекомендації організаційного і навально-методичного характеру.

На організаційно-адаптаційному етапі здійснювалась також актуалізація і стимуляція розвитку показників орієнтаційно-мотиваційного компоненту (бажання студентів вивчати вокально-хорове мистецтво; інтерес майбутніх фахівців до керівництва спільною музично-педагогічною діяльністю; стремління майбутніх учителів музики до саморозвитку, фахового ствердження, критеріями якого виступає міра мотиваційної спрямованості творчої навчальної взаємодії).

Виконання вищезазначених завдань-заходів обумовлювало одночасно і взаємопов'язаність завдань орієнтаційно-мотиваційного компоненту з другим компонентом – оцінно-комунікативним, які здійснювались на другому усвідомлено-поглибленому етапі формувальної частини дослідження.

На другому етапі використовувались завдання, за допомогою яких формувались показники оцінно-комунікативного компоненту (наявність у студентів комунікативного досвіду; володіння музично-педагогічним артистизмом; спроможність майбутніх фахівців до естетичного оцінювання вокально-хорових творів), де критерієм виступала ступінь оволодіння засобами музично-педагогічної комунікації. На цьому етапі також використовувались серії завдань такого типу як здатність до керівництва дитячим хоровим колективом, а також завдання, пов'язані з фаховим тезаурусом. Тому для полегшення засвоєння теоретичних знань цього напрямку вони були систематизовані та узагальнені в лексико-сміслові групи слів і оформлені в словник для керівників дитячих хорових колективів.

На третьому етапі використовувались завдання, які були спрямовані на стимуляцію розвитку творчого потенціалу особистості керівника дитячого хорового колективу, розвиток його креативні-праксеологічних здібностей, критерієм якого була міра творчого ставлення студентів до спільної музично-виконавської діяльності, а показниками: володіння

сугестивним впливом на вокально-хоровий колектив; здатність обирати педагогічно доцільний, високохудожній вокально-хоровий репертуар; прояв самостійності та здатності до мистецької рефлексії.

Різниця між рівнями, що виникла після проведення формувального дослідження мала такі показники – високий збільшився на <16%, середній лишився майже незмінним – зменшився на >1%, початковий рівень зменшився на >17%. Це відбулось за рахунок якісного переходу обстежуваних у більш високі рівні.

Результати формувального експериментального дослідження дали змогу визначити динаміку росту ефективності однієї з важливих граней музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики – формування його творчої інтерсуб'єктної взаємодії з дитячим вокально-хоровим колективом в умовах вищих музично-педагогічних закладів і підтвердити можливість запровадження цієї методики в загальноосвітніх закладах України і Китаю.

Використана література:

1. *Борев Ю. Б.* Эстетика / Юрий Борисович Борев. – изд. третье. – М.: Политическая литература, 1981. – 399 с.
2. *Зязюн І. А.* Інтеграційна функція культурної парадигми / І. А. Зязюн // Професійно-художня освіта України: зб. наук. праць редкол.: І. А. Зязюн [та ін.]. – Київ; Черкаси: Вид-во “Черкаський ЦНТЕР”, 2008. – Вип. V. – С. 3-13.
3. *Каган М. С.* Мир общения: Проблема межсубъектных отношений / М. С. Каган. – М.: Педагогика, 1988. – 319 с.
4. *Лінь Хай.* Особливості підготовки майбутніх учителів музики до роботи над народно-пісенним репертуаром / Лінь Хай // Наука і сучасність: зб. наук. праць НПУ імені М. П. Драгоманова. – Том 61. – К.: НПУ, 2007. – С. 112-119.
5. *Петровский А. В.* Общая психология: учеб. для студентов пед. ин-тов / А. В. Петровский, А. В. Брушлинский, В. П. Зинченко [и др.]; под ред. А. В. Петровского. – 3-е изд, перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1986. – 464 с.
6. *Сяомань Чжу.* Реформа содержания образования в Китае / Сяомань Чжу // Педагогика. – 2005. – № 1. – С. 96-99.

ЧЖАЙ ХУАНЬ. Этапы формирования интерсубъектного взаимодействия учителя музыки с вокально-хоровым коллективом.

В статье рассматриваются этапы экспериментальной части исследования, повязанной с проблемой формирования интерсубъектного взаимодействия учителя музыки с детским вокально-хоровым коллективом.

Ключевые слова: *этапы, творческое интерсубъектное взаимодействие, руководитель, вокально-хоровой коллектив, перенесение педагогического опыта.*

CHZHAY KHUAN'. Stages of forming of co-operation of music master with a vocal-choral collective.

The stages of experimental part of research, tied with the problem of forming of co-operation of music master with child's vocal-choral collective are examine in the article.

Keywords: *stages, creative co-operation, leader, vocal-choral collective, transference of pedagogical experience.*